

«Fram» 1893-1896

Jordklodens aller nordligste områder var det geografiske siktemålet i Fridtjof Nansens Fram-ekspedisjon 1893-1896. Det som gjaldt, var utforskningen av de ukjente områdene i Arktis, og erobringen av selve Nordpolen. I tillegg til den store betydningen ferdene skulle få for naturvitenskapen, formulerte Nansen målsætningen i ekspedisjonsskizmen: "Maatte det blive Nordmændene, som her viste Veien! Maatte det blive det norske Flag, som først av alle vaiede over vor Pol."

FARTØYET FRAM

I slutten av september 1893 frøs Fram fast i isen ved De nysibiriske øyene. Etter initiativ fra Nansen hadde båthygger Colin Archer spesialkonstruert skuta slik at den skulle tåle de enorme kreftene fra iskrutningen. Nansens svært så dristige plan var å fryse skuta fast i isen for å drive med (den antatte) polarstrømmen over Nordpolen. Under isdriften skulle man så gjøre vitenskapelige undersøkelser – ekspedisjonen skulle bli et "flytende polarforskningsinstutt", en observasjonsplattform i det ukjente.

NANSEN OG JOHANSEN PÅ SKI MOT NORDPOLEN

Nansen ville nå forsøke å erobre Nordpolen med ski og hundesleider. Håpet var å finne veien hjem via Frans Josets land, Spitsbergen eller Grønland. Med på sledeferden ble Hjalmar Johansen. I 40 kuldegrader forlot Nansen og Johansen Fram 14. mars 1895 i isødet på 84° 4' N. Sledeferden mot Nordpolen står som en av de mest krevende polferder gjennom tidene, både for mennesker og hunder. Nordpolen ble ikke nådd, men ny "lengst mot nord" rekord ble satt på 86° 14'.

Sledeferden endte med en ufrivillig overvintring på Frans Josets Land i en kald, mørk jordhytte. 17. juni 1896 traff de tilfeldigvis på Frederick Jacksons ekspedisjon på Kapp Flora. Da hadde det gått nesten 15 måneder siden de sist hadde sett Fram og andre mennesker. Johansen og Nansen ble så fraktet til Hammerfest via Vardø, og det var et utrolig sammentreff at Fram ankom Skjerøy med mannskapet i god form kun sju dager senere. Ekspedisjonens "gjennomstanselse" var en europeisk sensasjon. Polarheltenes hjemkomst ble fetret på en måte som er uten sidestykke i Norge.

VITENSKAPELIGE RESULTATER

Den første Fram-ekspedisjonen ble det store gjennombruddet i norsk polarforskning. Bearbeidningen av den store mengden av innsamlende forskningsdata tok ti år, og resultatene ble samlet i et monumentalt seksbindverk. Arbeidet regnes som den første enhetlige forståelse og presentasjon av det som kan kalles Det arktiske system. Selv bidro Nansen med flere vitenskapelige avhandlinger: om kontinentaltyller og bunntopografi i Nord-Atlanteren og Arktis; om havets temperatur, kjemiske sammensetning og strømmer i Nordpolbassenge; om små encellede dyr på isflakene.

Før Framferden antok forskerne at Polhavet var et grunt hav. Nansen hadde faktisk ikke med utstyr for målinger av store dyp. Med improviserte loddlinjer av hampetrosser og stålvajer oppdaget ekspedisjonen at Polhavet derimot var svært dypt, bunnpøver ble hentet opp fra nesten 4000 meter. Fram-ekspedisjonen framsår som en av de mest dristige og oppsiktsvekkende oppdagelsesferder gjennom tidende. Samtidig førte ekspedisjonen til et løft for norsk naturvitenskap.

NORGES FØRSTE POLARHELT

Med Fram-ekspedisjonen ville Nansen oppnå både berømmelse og kunnskap, og som polarforsker oppnådde han begge deler samtidig. Utforskningen av Arktis var risikabel, og særlig i ekspedisjoner som deltok i kappløpet mot Nordpolen, ble vitenskapsmannen framstilt som heroisk. Den ekstreme arktiske naturen bygde opp under denne forestillingen. Polarforskeren ble oppfattet som helten i en anstrengende kamp for vitenskapen og nasjonal ære, med livet som innsats i et iskaldt landskap. I Nansen fikk Norge slik sin første polarhelt.

Livet om bord var mer preget av rutiner, både i utførelsen av de vitenskapelige undersøkelsene og i dagliglivet ellers.

Et av spenningsmomentene var de regelmessige posisjonsbestemmelsene. For Nansen ble disse problematiske etter hvert som de viste at Fram ville drive et godt stykke utenfor selve polpunktet.

